

Сергій Володимирович Томин

Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики Івано-Франківського навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія»

ORCID: 0000-0002-2801-2332, e-mail: serhiitomyn@gmail.com

Олександр Антонович Лишак

Завідувач Івано-Франківського відділення Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України

ORCID: 0009-0004-7761-4243, e-mail: oleksandr.lyshak@kndise.gov.ua

Превентивна роль заходів примусового характеру у кримінальному судочинстві

У статті розкривається роль заходів кримінально-процесуального примусу у припиненні кримінальних правопорушень. На основі наукових праць визначаються поняття припинення кримінальних правопорушень, підстави застосування та різновиди заходів кримінального процесуального примусу. Авторами обґрунтовується теза про ефективність вирішення профілактичних завдань за допомогою затримання особи, тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом, тимчасового вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом, а також відсторонення від посади.

Ключові слова: *заходи примусу; припинення злочинів; кримінальне судочинство; протиправна поведінка; профілактика; затримання; відсторонення від посади.*

Постановка проблеми. Важлива роль у криміналістичній профілактиці відводиться питанням припинення злочинної діяльності.

У юридичній літературі наразі відсутнє єдине бачення щодо визначення цього поняття.

У Кримінальному процесуальному кодексі України (далі — *КПК України*) словосполучення «припинення кримінального правопорушення» використовується вкрай рідко. Серед інших випадків цей термін згадується у розділі II як мета застосування тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом та тимчасового вилучення

документів, які посвідчують користування спеціальним правом (глава 13), а також відсторонення від посади (глава 14).

До того жна припинення кримінального правопорушення, як мету застосування запобіжних заходів, хоча й непрямо, але все ж вказують положення п. 5 ч. 1 ст. 177 КПК України, де передбачено, що одним із їх завдань є запобігання спробам продовжити кримінальне правопорушення.

Необхідно погодитися, що запобіжні заходи відіграють певну роль у припиненні кримінальних правопорушень, але називати це їх основною метою, на нашу думку, було б помилковим.

Вважаємо, що визначення у КПК України запобігання спробам продовжити кримінальне правопорушення як мети застосування запобіжних заходів стало наслідком ототожнення із системою кримінально-процесуального примусу [1, с. 273—274].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти застосування заходів кримінально-процесуального примусу з метою припинення протиправної діяльності підозрюваного досліджували у роботах О. Андрушко, В. Б. Буденко, О. А. Банчук, Ю. М. Грошевий, О. М. Гумін, В. С. Зеленецький, Г. К. Кожевніков, Л. М. Лобойко, В. Т. Маляренко, В. В. Назаров, В. І. Фаринник та ін.

У своїх роботах автори неодноразово вказували на мету застосування заходів кримінально-процесуального примусу, однак найчастіше пов'язували їх із необхідністю забезпечення належної поведінки підозрюваного, обвинуваченого, підсудного чи засудженого шляхом певного обмеження їхніх прав [2, с. 163], подолання негативних обставин, які перешкоджають вирішенню завдань кримінального судочинства, та забезпечення виконання рішень органів досудового розслідування та суду [3, с. 207].

Разом з тим недостатньо дослідженими залишаються питання про роль заходів примусового характеру у припиненні кримінальних правопорушень.

Мета дослідження — визначити роль заходів кримінально-процесуального примусу у припиненні кримінальних правопорушень.

Викладення основного матеріалу. Відповідно до сучасного тлумачного словника української мови «припиняти» означає «переривати яку-небудь дію, процес, стан, що триває; змушувати кого-небудь перестати робити щось чи поводити себе відповідно до встановленого порядку» [4, с. 681].

Використовуючи зазначене визначення до кримінального правопорушення, у юридичній літературі автори досліджують поняття припинення кримінального правопорушення.

Так, І. В. Сервецький у науково-практичному коментарі до чинного Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» припинення злочину визначає як застосування оперативно-розшукових заходів до конкретної особи або групи осіб з метою позбавити їх реальної можливості продовжувати вчинення злочину [5, с. 137].

На думку В. І. Василичука, припинення злочинів є діяльністю оперативних підрозділів з метою припинити злочин, що мають намір учинити особи, а саме: коли процес учинення злочину припиняється внаслідок зовнішнього впливу на стадії готування чи замаху, коли особа тільки підготувала засоби його вчинення або коли процес злочинного посягання припиняється до того, як було досягнуто мети [6, с. 129—130]. При цьому, як показали результати даного дослідження, з приводу визначення змісту оперативно-розшукового припинення злочинів серед науковців суттєвих розбіжностей в підходах у цілому немає, тому наведені визначення можна вважати концептуальними.

Як вбачається із наведеного, припинення злочину — це діяльність із переривання злочину на певній його стадії. У зв'язку з цим вважаємо, що припинення злочину (кримінального правопорушення) необхідно розглядати у контексті положень ст. 13 Кримінального кодексу України (далі — *КК України*), а саме, як застосування до особи заходів зовнішнього впливу з метою позбавлення її можливості продовжити вчинення злочину, тобто вжиття заходів з метою перешкоджання особі завершити кримінальне правопорушення.

Відповідні заходи примусового характеру повинні застосовуватися до особи у випадку виявлення протиправної поведінки, яка має ознаки кримінального правопорушення, з метою її припинення.

Обов'язок застосовувати такі заходи покладено, перш за все, на органи Національної поліції, які відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» наділені повноваженнями виявляти кримінальні, адміністративні правопорушення; припиняти виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення. А також, відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію» Національна поліція України (поліція) — це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. У зв'язку з цим припинення як кримінальних, так і адміністративних правопорушень отримало назву адміністративного припинення [7].

Незважаючи на відсутність законодавчого визначення поняття адміністративного припинення, воно набуло значного поширення у юридичній літературі. Так, А. Т. Комзюк розглядає його як засноване на законі примусове припинення діянь, які мають ознаки адміністративного правопорушення, а в окремих випадках і кримінально-правовий характер, спрямоване на недопущення шкідливих наслідків протиправної поведінки, забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення і притягнення винних до адміністративної відповідальності, а у виняткових випадках — до кримінальної [8, с. 422]. У зв'язку з цим окремими авторами мета застосування заходів адміністративного припинення вбачається у припиненні будь-яких правопорушень, запобіганні новим правопорушень, створенні умов для подальшого притягнення винних до відповідальності, усунення шкідливих наслідків та відновлення порушених прав [9, с. 360—366].

На нашу думку, більш обґрунтованою є позиція М. І. Пелех, згідно з якою заходи адміністративного припинення застосовуються з метою переривання виключно адміністративно-протиправних дій [10, с. 164]. Погоджуючись із такою позицією, вважаємо, що переривання процесу вчинення кримінальних правопорушень виходить за межі адміністративної діяльності, оскільки регулюється нормами кримінального процесуального законодавства.

У контексті вирішення завдань з припинення кримінальних правопорушень заслуговує на увагу також позиція щодо різновидів заходів адміністративного припинення, які застосовуються поліцією. Такими заходами є вимога до громадян та державних службовців припинити протиправні дії, адміністративне затримання, вилучення речей та документів, огляд тощо. Окремою групою заходів адміністративного припинення правопорушень, які застосовуються поліцією, є спеціальні заходи припинення. Так, у виняткових випадках, коли інакше припинити протиправну поведінку не можна, тобто коли були використані і не дали бажаних результатів інші засоби адміністративно-примусового характеру, застосовуються заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і зброя [10, с. 162—167].

За аналогією з адміністративним правом визначальний характер має питання про можливість застосування у кримінальному судочинстві заходів примусового характеру для припинення кримінальних правопорушень.

У чинному КПК України (на відміну від КПК УРСР 1960 р.) відсутні норми, які регулюють поняття, підстави застосування та різновиди заходів кримінального процесуального примусу. Натомість розділ II чинного КПК України передбачає застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Враховуючи зазначене, виникає необхідність у з'ясуванні питання про придатність цих заходів для вирішення завдання з припинення кримінальних правопорушень.

Впровадження інституту забезпечення кримінального провадження викликало у юридичній літературі дискусію щодо співвідношення заходів забезпечення кримінального провадження та заходів кримінально- процесуального примусу, застосування яких регламентувалося КПК УРСР 1960 року. На думку С. М. Смокова, вони є ідентичними [11, с. 629]. О. М. Гумін та Г. К. Кожевніков висловлюють сумнів щодо тотожності вказаних понять [12, с. 229; 13, с. 68].

Заслуговує на увагу позиція Л. М. Лобойка та О. А. Банчука, які, опираючись на законодавчий досвід зарубіжних країн, заперечують тотожність примусу та заходів забезпечення кримінального провадження. Як зазначають автори, примус є там, де є застосування фізичної сили, тобто заходами примусу доцільно визнавати лише привід, затримання особи, вилучення майна чи документів [2, с. 133].

На нашу думку, необхідно погодитись із думкою про переосмислення концепції державного примусу у кримінальному судочинстві, який повинен забезпечувати не тільки дієвість кримінального провадження

шляхом забезпечення належної поведінки його учасників, який у вигляді встановлених законом правообмежень здійснюється компетентними органами під час правозастосовної діяльності [14, с. 9], а й бути ефективним засобом припинення кримінальних правопорушень.

У зв'язку з цим слушною вважаємо позицію, відповідно до якої сучасна доктрина примусу в кримінальному судочинстві спирається на тезу, відповідно до якої виконання суб'єктами кримінального процесу покладених на них обов'язків забезпечується не тільки засобами, передбаченими кримінальним процесуальним законом, а й примусовими засобами, регламентованими іншими галузями права (адміністративного, кримінального, цивільного) або комплексними законодавчими актами.

З урахуванням викладеного О. Андрушко робить висновок, що примус у кримінальному процесі — це загальне родове поняття, правова категорія для інших понять, пов'язаних із цим інститутом: заходи забезпечення кримінального провадження, запобіжні заходи, кримінальний процесуальний примус, «непроцесуальний» примус тощо, а тому примус у кримінальному процесі ще й інтегрована (міжгалузєва) правова категорія [15, с. 217].

Така позиція узгоджується з вимогами чинного законодавства. Так, ч. 1 ст. 37 Закону України «Про Національну поліцію» передбачено обов'язок поліцейських припиняти кримінальні правопорушення шляхом затримання особи на підставах, у порядку та на строки, визначені Конституцією України, Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення, а також іншими законами України [7].

З метою припинення кримінальних правопорушень поліцейський може застосовувати фізичну силу, у тому числі спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою), а також спеціальні засоби [7].

Припинення кримінальних правопорушень за допомогою затримання передбачено також діючими Законами України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» [16] та «Про контррозвідувальну діяльність» [17].

Зазначена наукова позиція знаходить своє відображення також і в нормах КПК України, які регулюють затримання одночасно як захід забезпечення кримінального провадження (п. 8 ч. 2 ст. 131 КПК України), тимчасовий запобіжний захід (ч. 2 ст. 176 КПК України) та захід примусового характеру, спрямований на припинення кримінального правопорушення (ст. 207-208 КПК України).

У юридичній літературі виділяють декілька різновидів затримання як примусового заходу припинення кримінальних правопорушень:

1. Законне затримання, здійснюване у порядку ст. 207 КПК України будь-якою особою без ухвали слідчого судді у таких випадках: 1) при вчиненні або замаху на вчинення кримінального правопорушення; 2) безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні.

Серед його особливостей відзначають: 1) здійснення неуповноваженою службовою особою; 2) непроцесуальний характер (вид соціально-корисної діяльності, яка заохочується законодавством і з метою впорядкування її здійснення, порядок якої передбачений у КПК України); 3) можливість припинення за його допомогою будь-якого кримінального правопорушення (у тому числі проступку); 4) обов'язкове негайне доставлення затриманого до уповноваженої службової особи або негайне повідомлення уповноваженої службової особи про затримання та місцезнаходження особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення [18, с. 127].

2. Затримання уповноваженою службовою особою підозрюваного у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, у випадку, якщо його застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення. Особливостями цього затримання є суб'єктний склад. Серед осіб, уповноважених на здійснення затримання з метою припинення кримінального правопорушення необхідно вказати таких осіб: 1) поліцейські незалежно від його посади [7]; 2) військовослужбовці Служби правопорядку під час виконання покладених на них завдань з метою запобігання вчиненню і припинення кримінальних та інших правопорушень у Збройних Силах України [16]; 3) органи, підрозділи та співробітники Служби безпеки України в ході контррозвідувальної діяльності щодо припинення розвідувально-підривної, терористичної та іншої протиправної діяльності на шкоду державній безпеці України [17]; 4) керівник дипломатичного представництва чи консульської установи України або визначена ним службова особа — з метою припинення кримінального правопорушення, вчинюваного на території дипломатичного представництва чи консульської установи України за кордоном; 5) капітан судна України — з метою припинення кримінального правопорушення, вчинюваного на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні (ст. 519 КПК України).

Серед інших особливостей цього виду затримання є покладення на уповноважену службову особу таких обов'язків: 1) негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється, а також роз'яснити право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього, негайно повідомити інших осіб про його затримання і місце перебування; 2) скласти протокол затримання; 3) доставити затриману особу до найближчого підрозділу органу досудового розслідування.

Таким чином затримання як примусовий захід, спрямований на припинення кримінального правопорушення, має комплексний міжгалузевий характер, оскільки підстави та порядок його застосування передбачені не тільки нормами КПК України (статті 207, 207, 519), а й іншими нормативно-правовими актами, серед яких Закони України «Про

Національну поліцію», «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» та «Про контррозвідувальну діяльність». Змістом такого затримання є фізичне захоплення особи, що обмежує її у свободі пересування, з метою перешкодження їй у завершенні розпочатої злочинної діяльності, який передбачає можливість застосування до особи фізичної сили та спеціальних засобів.

Із затриманням особи тісно пов'язаний інший захід примусового характеру, спрямований на припинення кримінального правопорушення — тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом та тимчасове вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом.

Відповідно до ч. 3 ст. 208 КПК України уповноважена службова особа, слідчий, прокурор може здійснити обшук затриманої особи з дотриманням правил, передбачених ч. 7 ст. 223 і ст. 236 КПК України.

Частина 7 ст. 236 КПК України передбачає, що під час обшуку слідчий, прокурор має право оглядати і вилучати документи, тимчасово вилучати речі, які мають значення для кримінального провадження.

З огляду на право уповноваженої службової особи проводити обшук, обґрунтованим вважаємо твердження про право такої особи також під час обшуку у затриманого тимчасово вилучати документи, у тому числі ті, які посвідчують користування спеціальним правом. Зокрема, відповідно до ст. 149 КПК України особа, яка здійснила затримання у передбаченому ст. 208 цього Кодексу порядку, зобов'язана одночасно із доставленням затриманої особи до уповноваженої службової особи передати їй тимчасово вилучені документи, що посвідчують користування спеціальним правом, якщо такі були вилучені. Цей факт засвідчується протоколом. Після цього згідно з ч. 3 ст. 149 слідчий, прокурор, інша уповноважена службова особа зобов'язана передати тимчасово вилучені документи на зберігання у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [19, с. 95].

Серед інших заходів примусового характеру, спрямованих на припинення кримінального правопорушення, є відсторонення від посади. У чинному КПК України він, як і тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом та тимчасове вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом, іменується заходом забезпечення кримінального провадження. Сутність його полягає у тимчасовому недопущенні підозрюваного, обвинуваченого до виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків протягом певного строку, який за загальним правилом здійснюється за рішенням слідчого судді, суду з метою припинення кримінального правопорушення, припинення протиправної поведінки, запобігання протиправній поведінці особи, яка перебуваючи на посаді, зможе знищити чи підробити речі або документи, що мають значення для досудового розслідування, незаконними способами впливати на свідків та інших учасників кримінального

провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим способом [20, с. 256].

Особа, яка перебуває на посаді, відсторонюється від неї для того, щоб вона не мала можливості, використовуючи своє службове становище, продовжувати злочинну діяльність [21, с. 163].

Саме на вказану обставину як підставу для відсторонення від посади у своєму клопотанні неодноразово зазначають прокурори [22].

Висновки. Отже, одним із способів припинення кримінальних правопорушень на стадії їх готування чи замаху є застосування до особи заходів примусу.

У чинному КПК України відсутнє поняття кримінального процесуального примусу та системи відповідних заходів. Натомість, чинне законодавство передбачає застосування заходів забезпечення кримінального провадження, які, хоча й не тотожні заходам примусового характеру, однак невід'ємно пов'язані із застосуванням примусу до підозрюваного, обвинуваченого та підсудного.

Серед передбачених КПК України заходів забезпечення кримінального провадження профілактичну роль відіграють такі з них, як затримання, тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом та тимчасове вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом та відсторонення від посади.

Затримання особи — це спрямований на припинення кримінального правопорушення примусовий захід, який має комплексний міжгалузевий характер. Підстави та порядок його застосування передбачені не тільки нормами КПК України (статті 207, 207, 519), а й іншими нормативно-правовими актами, серед яких Закони України «Про Національну поліцію», «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» та «Про контррозвідувальну діяльність». Змістом такого затримання є фізичне захоплення особи, що обмежує її у свободі пересування, з метою перешкоджання їй у завершенні розпочатої злочинної діяльності, який передбачає можливість застосування до особи фізичної сили та спеціальних засобів.

Із затриманням особи тісно пов'язаний інший захід примусового характеру, спрямований на припинення кримінального правопорушення — тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом та тимчасове вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом.

Відсторонення від посади як примусовий захід припинення кримінального правопорушення полягає у тимчасовому недопущенні підозрюваного, обвинуваченого до виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків протягом певного строку з метою припинення кримінального правопорушення, запобігання протиправній поведінці особи, яка, перебуваючи на посаді, може продовжувати злочинну діяльність.

Перелік посилань

References

1. Середя К. О. Кримінальний процесуальний примус у системі запобіжних заходів. *Право і суспільство*. 2017. № 5. С. 273—284.
 2. Лобойко Л. М. Кримінальний процес : підручник. Київ : Істина, 2014. 432 с.
 3. Кримінальний процес : підручник / за ред. Ю. М. Грошевого та О. В. Капліної. Харків : Право, 2010. 608 с.
 4. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів / за заг. ред. В. В. Дубічинського. Харків : Школа, 2015. 1008 с.
 5. Сервецький І. В. Науково-практичний коментар Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Київ : Парламентське вид-во, 2000. 208 с.
 6. Василючुक В. І. Понятійно-категоріальний апарат оперативно-розшукової діяльності профілактики злочинів у сфері економіки. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. №1. С. 128—137.
 7. Про національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 24.02.2024).
 8. Адміністративне право України. Академічний курс : підр. у 2-х т. / ред. кол.: В. Б. Аверянов. Київ : Юридична думка, Т. 1. Загальна частина. 2004. 584 с.
 9. Синельникова Г. В. Заходи адміністративного припинення правопорушень у галузі житлово-комунального господарства. *Форум права*. 2013. № 4. С. 360—366. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2013_4_62 (дата звернення: 24.02.2024).
1. Sereda, K. O. (2017). Criminal procedural coercion in the system of preventive measures. *Law and society*. No. 5. Pp. 273—284 [in Ukrainian].
 2. Loboiko, L. M. (2014) Criminal procedure: a textbook. Kyiv: Istyna. 432 p. [in Ukrainian].
 3. Criminal procedure: a textbook (2010) / Y. M. Hroshevyi, O. V. Kaplina. Kharkiv: Pravo. 608 p. [in Ukrainian].
 4. Modern explanatory dictionary of the Ukrainian language : 65,000 words (2015) / V. V. Dubichynskiy. Kharkiv : Shkola. 1008 p. [in Ukrainian].
 5. Servetskiy, I. V. (2000). Scientific and practical commentary on the Law of Ukraine «About operative and investigative activity». Kyiv : Parlamentske vydavnytstvo. 208 p. [in Ukrainian].
 6. Vasylynychuk, V. I. (2013). Conceptual-categorical apparatus of operative-investigative activities for the prevention of crimes in the sphere of economy. *Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*. No. 1. Pp. 128—137 [in Ukrainian].
 7. About the National Police. Law of Ukraine dated July 2, 2015 No. 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (access date: 24.02.2024) [in Ukrainian].
 8. Administrative law of Ukraine. Academic course: subs. In 2 vol. (2004) / V. B. Averianov. Kyiv : Yurydychna dumka. Vol. 1. General part. 584 p. [in Ukrainian].
 9. Synelnykova, H. V. (2013). Measures of administrative termination of offenses in the field of housing and communal services. *Forum of Law*. No 4. Pp. 360—366. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2013_4_62 (access date: 24.02.2024) [in Ukrainian].

10. Пелех М. І. Сутність та класифікація заходів адміністративного припинення, що застосовуються Національною поліцією України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 6. Т. 2. С. 162—167. Pelekh, M. I. (2020). The essence and classification of administrative termination measures applied by the National Police of Ukraine. *Scientific bulletin of public and private law*. Iss. 6, Vol. 2. Pp. 162—167 [in Ukrainian].
11. Смоков С.М. Види обмежень конституційних прав громадян у новому Кримінальному процесуальному кодексі України. *Форум права*. 2012. № 2. С. 628—632. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2012_2_100 (дата звернення: 24.02.2024). Smokov, S. M. (2012). Types of restrictions on the constitutional rights of citizens in the new Criminal Procedure Code of Ukraine. *Forum of Law*. No 2. Pp. 628—632. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2012_2_100 (access date: 24.02.2024) [in Ukrainian].
12. Гумін О. М. Система заходів забезпечення кримінального провадження за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. *Науковий вісник Нац. акад. внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 226—231. Humin, O. M. (2013). The system of measures to ensure criminal proceedings under the new Criminal Procedure Code of Ukraine. *Scientific Bulletin of the National Acad. of internal affairs*. No 1. Pp. 226—231 [in Ukrainian].
13. Кожевніков Г. К. Заходи забезпечення кримінального провадження. *Вісник Нац. акад. прокуратури України*. 2012. № 3. С. 68—70. Kozhevnikov, H. K. (2012). Measures to ensure criminal proceedings. *Bulletin of the National Acad. Prosecutor's Office of Ukraine*. No 3. Pp. 68—70 [in Ukrainian].
14. Рожнова В. В. Застосування заходів процесуального примусу, пов'язаних з ізоляцією особи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2003. 27 с. Rozhnova, V. V. (2003). The application of procedural coercion measures related to the isolation of a person: abstract of the dissertation of the candidate of legal sciences. Kyiv, 27 p. [in Ukrainian].
15. Андрушко О. Примус у кримінальному процесі: питання денотації і конотації. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 4. С. 215—220. Andrushko, O. (2018). Coercion in the criminal process: issues of denotation and connotation. *Entrepreneurship, economy and law*. No 4. Pp. 215—220 [in Ukrainian].
16. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України : Закон України від 7 березня 2002 р. № 3099-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text> (дата звернення: 24.02.2024). About the Military service of law and order in the Armed Forces of Ukraine. Law of Ukraine dated March 7th, 2002 No. 3099-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text> (access date: 24.02.2024) [in Ukrainian].
17. Про контррозвідувальну діяльність : Закон України від 26 грудня 2002 р. № 374-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text> (дата звернення: 24.02.2024). About the counterintelligence activity. Law of Ukraine dated December 26th, 2002. No 374-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text> (access date: 24.02.2024) [in Ukrainian].

18. Сердечна А. Ю. Затримання в кримінальному процесуальному законодавстві та особи, уповноважені його застосовувати. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право*. 2016. Вип. 40. Т. 2. С. 126—130. Serdechna, A. Iu. (2016). Detention in criminal procedural legislation and persons authorized to apply it. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Range Law*. Issue. 40. Vol 2. Pp. 126—130 [in Ukrainian].
19. Грицак Х. М. Тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом як захід забезпечення кримінального провадження : дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2019. 247 с. Hrytsak, Kh. M. (2019). Temporary restriction on the use of a special law as a measure to ensure criminal proceedings. Dissertation of the candidate of legal sciences. Lviv. 247 p. [in Ukrainian].
20. Кримінальний процес : підручник / за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків : Право, 2013. 824 с. Criminal process : a textbook (2013) / V. Ia. Tatsii, Yu. M. Hroshevyi, O. V. Kaplina, O. H. Shylo. Kharkiv : Pravo. 824 p. [in Ukrainian].
21. Фаринник В. І. Відсторонення від посади: кримінальний процесуальний аспект. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. 2014. № 2 (65). С. 162—171. Farynnyk, V. I. (2014). Removal from office: criminal procedural aspect. *Scientific bulletin of the National University of the State Tax Service of Ukraine (economics, law)*. No 2(65). Pp. 162—171 [in Ukrainian].
22. Ухвала Держинського районного суду м. Кривого Рогу від 31.05.2023 р. у справі № 210/2757/23, провадження № 1-кп/210/456/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111338347> (дата звернення: 24.02.2024). Decision of the Dzerzhinsky District Court of Kryvyi Rih dated May 31 2023. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111338347> (access date: 24.02.2024) [in Ukrainian].

Preventive role of coercive measures in criminal justice

S. Tomyn, O. Lyshak

The article reveals the role of criminal procedural coercion measures in stopping criminal offenses. On the basis of scientific works, the concept of termination of criminal offenses, the basis for the use and types of measures of criminal procedural coercion are defined. Termination of a crime is considered as the application of external influence measures to a person in order to deprive him of the opportunity to continue committing a crime, that is, to take measures to prevent the person from completing a criminal offense. If illegal behavior that has signs of a criminal offense is detected, coercive measures must be applied to the person in order to stop it. The current Code of Criminal Procedure of Ukraine does not contain the concept of criminal procedural coercion and a system of appropriate measures.

Current legislation provides for the use of measures to ensure criminal proceedings, which, although not identical to coercive measures, are inherently associated with the use of coercion against the suspect, accused and defendant. Among the measures to ensure criminal proceedings provided for by the Criminal Procedure Code of Ukraine, such as detention, temporary restriction in the use of special rights and seizure of documents certifying the use of special rights and removal from office play a preventive role. The author considers the detention of a person as a coercive measure aimed at suppressing a criminal offense, which is of a complex intersectoral nature. The content of detention is the physical capture of a person, restricting his freedom of movement, in order to prevent him from completing the criminal activity he has begun, which provides for the possibility of using physical force and special means against the person. Closely related to the detention of a person is another coercive measure aimed at stopping a criminal offense — a temporary restriction in the use of a special right and temporary seizure of documents certifying the use of a special right. Removal from office as a compulsory measure to terminate a criminal offense consists of temporarily preventing a suspect or accused from performing his or her labor (official) duties for a certain period of time in order to terminate a criminal offense, prevent unlawful behavior of a person who, while in office, may continue criminal activity.

Keywords: coercive measures; stopping crimes; criminal justice; illegal behavior; prevention; detention; removal from office.

⇒ Томин, С. В., Лишак, О. А. (2024). Превентивна роль заходів примусового характеру у кримінальному судочинстві. *Криміналістика і судова експертиза*. Вип. 69. С. 126—137. DOI: 10.33994/kndise.2024.69.11.